

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ННІ «Донецька державна музична академія імені С.С. Прокоф'єва»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор науково – навчального інституту

----- Валерій Марченко

28 вересня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Історія хореографічного мистецтва.

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузі знань 02 Культура і мистецтво
за спеціальністю 024 Хореографія
Освітня програма «***ХОРЕОГРАФІЯ***»
Форма навчання - денна

Робоча програма «*Історія хореографічного мистецтва*» для здобувачів вищої освіти.

Розробник: Попович Л.Ю. – доцент, викладач кафедри хореографії та вокального мистецтва.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри хореографії та вокального мистецтва. Протокол № 1 від 28. 09. 2023 року.

Завідувач кафедри хореографії
та вокального мистецтва

Людмила ПОПОВИЧ

1. Опис навчальної дисципліни.

Предмет є основним у процесі формування світогляду студентів у галузі хореографічного мистецтва, формує знання основних етапів розвитку хореографічного мистецтва, становлення та розвитку мистецтва балету, основних відмінних рис хореографічного мистецтва різних історичних епох, його стилів та напрямів, закріплює знання балетної термінології, знайомить із творчістю видатних майстрів балету минулого та сьогодення. Освоєння програми навчального предмета «Історія хореографічного мистецтва» передбачає набуття студентами досвіду творчої діяльності, ознайомлення з найвищими досягненнями світової музичної культури.

2. Мета та завдання курсу.

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у забезпеченні відповідного рівня підготовки високоосвічених спеціалістів, обізнаних у мистецтві та формування гармонійно розвинутої, творчої особистості здатної вільно мислити. Вона необхідна для формування теоретичних знань з історії розвитку хореографічного мистецтва, як важливого явища в світовій культурній спадщині та практичних навичок аналізування особливостей творчої діяльності видатних балетмейстерів та їх творчих робіт.

Завдання: - вивчення витоків танцювального мистецтва та його еволюції; знайомство з особливостями хореографічного мистецтва різних культурних епох; вивчення етапів розвитку зарубіжного, українського балетного мистецтва; ознайомлення із зразками класичного спадку балетного репертуару; систематизація інформації про творчість найбільших балетмейстерів на різних етапах розвитку хореографічного мистецтва; формування вміння аналізувати твір хореографічного мистецтва з урахуванням часу його створення, стилістичних особливостей, змісту.

Компетенції, що формуються в результаті вивчення дисципліни «Історія хореографічного мистецтва»:

3. Очікувані результати навчання.

Студенти повинні *знати*: - основні віхи розвитку хореографічного мистецтва XV-XX століть; специфічні особливості розвитку українського та зарубіжного театру та, зокрема, творчість провідних хореографів та артистів балетного театру; стан та проблеми розвитку хореографії на сучасному етапі.

Студенти повинні *вміти*: - розуміти та застосовувати особливості виразних засобів хореографічного мистецтва на певному історичному етапі; формулювати уявлення про розвиток балетного театру; аналізувати твори хореографічного мистецтва, виходячи зі змісту, драматургії, музики, хореографії, сценографії, виконавської майстерності; розуміти та оцінювати сучасні процеси, що відбуваються в хореографічному мистецтві.

Студенти повинні *володіти*: - теоретичною базою знань у галузі історії; технікою комплексного аналізу; загальною картиною еволюції зарубіжної та вітчизняної хореографії; термінологією хореографічного мистецтва на різних стадіях його історичного розвитку; інформацією в галузі минулого, сьогодення українського та зарубіжного хореографічного мистецтва; методологією художньо-естетичного аналізу хореографічного матеріалу, формулювати свої погляди на стан та розвиток хореографічного мистецтва; вміннями ведення науково-дослідної роботи в галузі історії, теорії та педагогіки хореографії.

Засвоєні на достатньому рівні знання та навички дозволяють підвищити загальний культурний рівень та сприяють розвитку творчого мислення. Здобувач підвищує свою здатність критичного оцінювання стану хореографічного мистецтва на сучасному етапі та визначає роль танцювального мистецтва для загальнокультурного розвитку різних країн.

4. Загальна трудомісткість дисципліни (6 кредитів), та види навчальної роботи.

Програма побудована згідно вимогами кредитно-модульної системи.

Види навчальної роботи.	Трудомісткість (години)	Розподіл по семестрах (години)	
		1	2
Загальна трудомісткість дисципліни	180	90	90
Практичні заняття	60	30	30
Самостійна робота	120	60	60
Форма поточного контролю		Залік	Екзамен

5. Зміст програми навчальної дисципліни.

5.1 Зміст дисципліни (модуля), структурований за темами (розділами) із зазначенням кожної теми:

№	Найменування модулів та тем:	№ Семестру	Об'єм у годинах (всього)	Практичні заняття	Самостійна робота.	Форми поточного контролю успішності.
		2,3	180	60	120	
1	<i>Розділ А. Введення..</i> Походження та розвиток хореографічного мистецтва Специфіка та виразні засоби. Види хореографії.	1	30	10	20	Контроль освоєння теорії, практики та самостійної роботи.
	1.1 Хореографічна культура стародавніх цивілізацій. Хореографічна культура Середньовіччя.			4	8	
	1.2 Хореографічна культура Відродження. Хореографічне мистецтво XVII та XVIII століття.			6	12	
2	<i>Розділ Б. Закордонне та українське хореографічне мистецтво XIX століття.</i>	1	60	20	40	Контроль освоєння теорії, практики та самостійної роботи.
	2.1 Епоха романтизму			6	12	
	2.2 Хореографічне мистецтво XIX століття. Епоха М. Петіпа.			14	28	
3	<i>Розділ В. Хореографічне мистецтво в Україні, Європі та США XX століття.</i>	2	90	30	60	Контроль освоєння теорії, практики та самостійної роботи.

	3.1 Хореографічне мистецтво у Європі ХХ століття			12	24	
	3.2 Хореографічне мистецтво у США ХХ століття			12	24	
	3.3 Хореографічне мистецтво в Україні ХХ століття. Український балетний театр. Українська народна хореографія.			6	12	

5.2 Зміст дисципліни (модуля), структурований за розділами.

Розділ А. Введення. Походження та розвиток танцювального мистецтва. Специфіка танцювального мистецтва. Виразні засоби. Основні етапи розвитку театрального танцю. Види хореографічного мистецтва.

Зарубіжне хореографічне мистецтво від витоків до кінця XVIII ст.

Хореографічна культура давніх цивілізацій. Танці Стародавнього Єгипту, Антична хореографічна культура. Театр і танець в Древній Греції. Театр мімів. Пантоміма. Сценічний танець. Театр та танець у Стародавньому Римі. Значення античної хореографічної культури для подальшого розвитку європейського хореографічного мистецтва.

Хореографічна культура Середньовіччя. Танець у видовищах середньовіччя. Церковний театр та народна культура. Гістріони, жонглери, шпильмани. Народні джерела середньовічного театру. Танці селян. Світські побутові танці. Початкові форми балетних представлень.

Хореографічна культура Відродження. Розповсюдження побутового танцю в Італії. Поява професії вчитель танцю. Розвиток практики та теорії танцю у працях *Доменіко і Пьяченца, Р. Ебрео, А. Карнацано, Ф. Каррозо*. Систематизація танців. Роль музики в танці. Танець в італійській комедії масок (комедія дель арте). Вплив італійського танцю на хореографічну культуру західноєвропейських країн. Народна танцювальна культура Англії. Оперно-балетний характер англійського придворного театру. Багатство та різноманітність французьких народних танців. Роль народної танцювальної культури у формуванні світського побутового танцю та придворний балетний театр. Постановка першого драматичного балету "Комедійний балет королеви" (1581). Широка популярність танців у побуті. Танцмейстер *Т. Арбо* та його праця «Орхеографія» (1588).

Хореографічне мистецтво Західної Європи XVII ст. Класицизм - провідний напрямок у європейському мистецтві XVII століття. Вплив його на тематику, стиль та манеру виконання, на композицію балетних вистав. Французький театр XVII ст. Значення побутового танцю для балетного театру. Ускладнення танцювальної мови. Вдосконалення музики. Різноманітність жанрів балетного театру XVII ст. Створення Королівської Академії танцю (1661) та Королівської Академії музики (1671). Створення постійного оперно-балетного театру. Композитор Ж.Б. Люлі. Хореограф та педагог *П'єр Бошан*.

Хореографічне мистецтво Західної Європи XVIII ст. Балетний театр епохи Просвітництва в Англії, Австрії, Франції, Італії. Формування стилю французької школи класичного танцю. Жан-Жорж Новерр— реформатор балетного театру. Основні етапи творчості хореографа «Листи про танці та балети», їх значення для розвитку хореографічного мистецтва. Жан Доберваль— творець комічного та трагікомічного жанру в балеті.

2) Розділ Б. Закордонне та українське хореографічне мистецтво XIX століття.
Європейське хореографічне мистецтво межі XVIII – XIX століть.

Розквіт масової танцювальної культури у Франції та інших європейських країнах. Репертуар Паризької опери. Ускладнення техніки танцю. *П'єр Гардель, Луї-Жак Мілон, Жан Омер* - хореографи. Школа Паризької опери – центр хореографічної освіти у Західній Європі. Зміна виконавського стилю танцю наприкінці XVIII ст. Епоха балетного романтизму. Оновлення стилістичних та композиційних прийомів. Класичний танець – основа хореографічного спектаклю. Твердження елеваційного танцю, поява пальцевої техніки. Реформа костюма. Музична драматургія романтичного балету. Роль А. Адана у розвитку балетної музики. "Жизель"- вершина романтичного балету. Елементи симфонізму в партитура балету «Жизель». Філіппо Тальоні. Балет «Сільфіда – програмна вистава романтичного спрямування. *Марія Тальоні* -балерина, яка виразила найважливіші стильові риси романтичного балету. *Жуль Перро*- хореограф-драматург. Програмні балети Ж. Перро: «Ундіна», «Есмеральда» та ін.

Балетний театр Італії XIX століття. Карло Блазіс - танцівник, теоретик, педагог - творець методики викладання класичного танцю. Балетний театр Західної Європи другої половини XIX століття. Відхід від романтичних тенденцій. *Артур Сен-Леон* - останній великий балетмейстер європейського театру XIX ст. «Копелія»– найкраща вистава Сен-Леона. Твердження на європейській сцені розважальних жанрів: оперет, балетів-феєрій, дивертисментів, мюзикл-холу, вар'єте. *Маріус Петіна* та балетний театр II-ї половини XIX ст.

Хореографічне мистецтво на території України кінця XVIII – XIX ст. Визначення стилістичних особливостей українського народного танцю в період формування української народності. XIV – XVII ст. Кріпацький балет на території України останньої чверті XVIII – перших десятиліть XIX ст. Початок використання українського народного танцю на професійній театральній сцені. Опера „Наталка-Полтавка”, 1819 р.

Балетне життя на території України другої половини XIX ст. Діяльність антрепризи Моріса Піона на початку 50-х р. Розвиток української сценічної хореографії в репертуарі українського класичного театру корифеїв (80 років IXX ст.. – початок XX ст.). Перші балетні вистави України. Народне хореографічне мистецтво II-ї половини XIX століття на професійній сцені. Дві основні тенденції використання українського народного танцю на професійній театральній сцені в межі IXX – XX ст.. В. Верховинець, Х. Ніжинський, М. Соболев.

3) Розділ В. Хореографічне мистецтво в Європі та США XX століття.

Хореографічне мистецтво у Європі XX століття. Німецька школа танцю модерну «Ausdruckstanz». *Рудольф фон Лабан* – теоретик та натхненник танцювального експресіонізму в Європі. Експерименти у танцю модерн. Естетичні пошуки ери. Витоки танцю модерну. *Франсуа Дельсарт. Еміль Жак Далькроз.*

Серж Лифар (1905-1986) – провідний танцівник та балетмейстер Паризької опери. Ролан Петі– реформатор післявоєнного французького балету. *Моріс Бежар* - один із провідних балетмейстерів Франції. Створення нових форм хореографічних видовищ. Діяльність *Рудольфа Нуреева* на сцені Паризької опери як танцівника та хореографа. Хореограф *Джон Ноймайєр* - керівник Гамбурзького театру балету. Експерименти Вільяма *Форсайту* в галузі сучасного танцю. Творчість *Піни Бауш* (1946-2009). Іржі Кіліан - Нідерландський театр танцю. *Матс Ек* - шведський танцівник, хореограф і театральний режисер.

Хореографічне мистецтво у США XX століття. "Вільний" танець *Айседорі Дункан*. Синтез небалетної пантоміми, класичного танцю та танцю модерну у творчості німецьких хореографів. Панування комерційного театру США. Відкриття у Нью-Йорку театру

«Метрополітен – опера». *Марта Грехем* – яскрава представниця американського танцю модерн. Педагогічна та балетмейстерська діяльність М. Грехем. Діяльність *Джона Баланчіна* в США. Створення школи американського балету та трупи "Нью-Йорк сіті балле". Тенденція до синтезу класичного танцю модерну в американській хореографії. Взаємовплив та взаємозбагачення національних танцювальних культур у сфері різних видів танцю. Ведучі танцювальні та балетні трупи світу.

Хореографічне мистецтво в Україні ХХ століття. Хореографічне мистецтво України 1-2 десятиліть ХХ ст.. Заснування перших національних державних оперно-балетних театрів: Харків – 1925р., Одеса – 1926 р., Київ – 1926 р. Хореографічне мистецтво України 30 – х років ХХ ст.. Основні напрямки розвитку. Перші кроки балетних колективів. Українська народна хореографія. Народження нового театральнo-хореографічного жанру. Заснування ансамблю народного танцю України у 1937 році. Національна тема у балетах 1950-1970-х років. Активізація творчої діяльності державного заслуженого ансамблю УРСР під керівництвом П. Вірського. Вплив творчості Вірського на балетмейстерську діяльність хореографів України. Хореографічне мистецтво України 80 років ХХ ст. Українська хореографія на етапі утвердження державної незалежності України. Історія розвитку балетних театрів України. Розвиток сучасного балетного мистецтва України.

6. Самостійна робота.

Самостійну роботу над дисципліною слід розпочинати з вивчення робочої програми дисципліни, яка містить основні вимоги до знань, умінь та навичкам студентів.

Обов'язково слід пам'ятати рекомендації викладача, дані в ході настановного заняття, а потім – приступати до вивчення окремих розділів та тем у порядку, передбаченому робочою програмою дисципліни. Для ефективної організації самостійної роботи учень повинен:

знати:

- систему форм та методів навчання у вузі;
- основи наукової організації праці;
- методики самостійної роботи;
- критерії оцінки якості виконуваної самостійної роботи;

вміти:

- проводити пошук у різних пошукових системах;
- використовувати різні види видань;
- застосовувати методики самостійної роботи з урахуванням особливостей досліджуваної дисципліни;

мати такі навички та досвід діяльності:

- планування самостійної роботи;
- співвідношення планованих цілей та отриманих результатів у ході самостійної роботи;
- проектування та моделювання різних видів та компонентів професійної діяльності.

7. Методи навчання

Під час викладання курсу використовуються наступні методи навчання:

1. Пояснювально-ілюстративний.

Лекції, самостійна робота, дослідні роботи, підготовка домашніх завдань (ведіння словника, складання хронологічних таблиць), виконання індивідуальних завдань (написання рефератів), застосування отриманих знань.

8. Методичне забезпечення.

1. Пакет навчально-методичного забезпечення:

Робоча програма з предмету «Історія хореографічного мистецтва». Нормативні документи. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів. Словник основних термінів та понять. Конспект лекцій.

2. Відеозаписи балетів класичної спадщини, відомих вистав та хореографічних номерів інших видів танцювального мистецтва, виступів видатних танцівників, записи інтерв'ю з відомими балетмейстерами тощо.
3. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни.

9. *Методи оцінювання.*

Під час вивчення дисципліни «Історія хореографічного мистецтва» застосовуються наступні методи контролю:

- усні відповіді на питання теоретичного характеру;
- тестові відповіді на питання теоретичного характеру.

10. *Форма підсумкового контролю* успішності навчання – *екзамен.*

Підсумковий контроль у формі семестрового *заліку* проводиться за результатами поточного контролю.

10.1 *Шкала оцінювання: національна та ЄКТС.*

Сума балів за всі види навчальної діяльності		Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
75-79	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
30-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-29	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10.2 *Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів*

- «*відмінно/ A*», 90 - 100 балів – виставляється за всебічні й глибокі знання навчального матеріалу, вільне та впевнене володіння знаннями процесу розвитку хореографічного мистецтва на сучасному етапі. Студент може надати загальну характеристику репертуару видатних хореографічних колективів і театрів опери та балету світового рівня; характеризувати особливості творчої діяльності видатних хореографів та виконавців, а також їх вплив на розвиток світового танцювального мистецтва, а також чітко, правильно та лаконічно відповідає на всі поставлені запитання. В ході усних відповідей очевидна робота з рекомендованими основними та додатковими літературними джерелами;

- «*добре/ B*», 80 - 89 балів – виставляється за міцні знання навчального матеріалу, володіння знаннями процесу розвитку хореографічного мистецтва на сучасному етапі. Студент може надати загальну характеристику репертуару видатних хореографічних колективів і театрів опери та балету світового рівня; характеризувати особливості творчої діяльності видатних хореографів та виконавців, а також їх вплив на розвиток світового танцювального мистецтва, але у відповідях на поставлені запитання студент припускається деяких помилок, які виправляє самостійно. Рекомендована література повністю засвоєна;

- «добре/ С», 75 - 79 балів – виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, однак з припущенням невеликої кількості помилок. В теоретичних запитаннях студент орієнтується з допомогою викладача, однак відчутна робота з основними та додатковими літературними джерелами;

- «задовільно/ D», 66 - 74 бали – виставляється за посередні знання навчального матеріалу. Відповіді на запитання мало аргументовані, плутані, потребують уточнень і додаткових запитань;

- «задовільно/ E», 60 - 65 бали – виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, часткове оволодіння передбачених програмою завдань, навичок та теоретичних знань з допущенням певних помилок з наступними труднощами у спробах усунути ці помилки самостійно;

- «незадовільно/ FX», 30 - 59 балів – виставляється за фрагментарні знання, слабку орієнтацію в навчальному матеріалі. Має місце неспроможність студента самостійно чи за допомогою викладача виправляти власні помилки, незнання літератури з дисципліни;

- «незадовільно/ F», 0 - 29 бали – виставляється за незнання навчального матеріалу. Студент не може дати відповіді на жодне запитання, не володіє теоретичними знаннями в галузі історії хореографії, незнайомий з основною літературою. Має місце відсутність базових знань, що перешкоджає продовженню навчання чи початку професійної діяльності.

11. Вимоги до проміжної та підсумкової атестації:

- знання основних етапів розвитку хореографічного мистецтва;
- знання основних відмінних рис хореографічного мистецтва різних історичних епох, стилів і напрямів;
- знання зразків класичної спадщини балетного репертуару;
- знання імен видатних представників та творчої спадщини українського балету;
- знання основних етапів становлення та розвитку українського балету.
- знання імен видатних представників балету та творчої спадщини хореографічного мистецтва кінця ХХ століття;
- знання основних відмінних рис західноєвропейського балетного театру другої половини ХХ століття.
- уявлення про місце та роль фестивалів та конкурсів у розвитку хореографічного мистецтва.

12. Питання для підготовки до підсумкового контролю.

- Що включає поняття "хореографія" як вид мистецтва?
- Охарактеризуйте види та жанри сценічного танцю.
- Яке місце займав танець у побуті та суспільному житті Стародавньої Греції та Риму?
- Дайте класифікацію давньогрецьких танців.
- Що стало основою виникнення давньогрецького і давньоримського театру?
- Які види танців існували в античному театрі?
- Танець в італійській комедії масок (комедія дель арте).
- Роль А. Адана у розвитку балетної музики.
- Маріус Петипа та балетний театр II-ї половини XIX ст.
- Перші балетні вистави України.
- Народне хореографічне мистецтво II-ї половини XIX століття на професійній сцені.
- Ансамблі танцю – новий жанр хореографічного мистецтва.
- Національна тема у балетах 1950-1970-х років.
- Історія розвитку балетних театрів України
- Розвиток сучасного балетного мистецтва України.
- Балет як найвища форма хореографічного мистецтва.

- Термін "балет" та його зміст.
- Створення французького сценічного балету.
- Англійський балетний театр.
- Творчість Ж. Новерра та Ж. Доберваля. Теоретична спадщина К. Блазіса.
- Романтична концепція у балеті.
- Український балетний театр ХХ ст.
- Німецька школа танцю модерну «Ausdruckstanz».
- Моріс Бежар - один із провідних балетмейстерів Франції.
- "Вільний" танець Айседорі Дункан.
- Класика та сучасність на балетній сцені.
- Сучасний етап розвитку вітчизняної хореографії.
- Сучасні течії у зарубіжному хореографічному мистецтві.
- Серж Лифар (1905-1986) - танцівник та балетмейстер.
- Експерименти Вільяма Форсайту в галузі сучасного танцю.
- Матс Ек - шведський танцівник, хореограф.
- Діяльність Джона Баланчіна в США.
- Ансамблі танцю – новий жанр хореографічного мистецтва.

13. Політика курсу.

В процесі навчання студент повинен:

- Систематично відвідувати заняття;
- відпрацьовувати поданий матеріал на заняттях і позаурочний час;
- добросовісно виконувати завдання самостійного опрацювання;

У разі відсутності студента на занятті передбачено відповідний порядок відпрацювання пропущених годин. Студент, який допустив пропуск заняття, зобов'язаний після виходу на навчання подати на кафедру дані щодо причин пропуску. Відпрацювання пропущених занять виконується у повному обсязі за індивідуальним графіком, погодженим завідувачем кафедри та викладачем.

14. Рекомендована література.

Базова.

- Баланчин Д. Сто одна розповідь про великий балет. - М: Крон-Прес, 2004.
- Боримська Г. Самоцвіти укр. танцю. К.: Мист-во, 1974
- Воропай О. Звичаї нашого народу. К.: Оберіг, 1991
- Вірський П. У вихорі танцю / П.Вірський. — К. : Мистецтво, 1977. — 230 с.
- Вірський Павло : життєвий і творчий шлях / упоряд. Ю.В. Вернигор, Є. І. Досенко. — Вінниця : Нова Книга, 2012. — 320 с.
- Вашкевич Н.П. Історія хореографії всіх століть та народів. СПб: Лань. Планета музики. 2009
- Зав'ялова О.К. Історія балетного мистецтва: від витоків - до початку ХХ ст.: навч. посібник Суми: Мрія, 2014
- Загайкевич М. Українська балетна музика. К.: Муз. Україна, 1969
- Королева З. Ранні форми танца. Кишинев, 1977
- Новер Ж.-Ж. Листи про танець.. Лань; Планета музики, 2007
- Станішевський Ю. Український радянський балет. К.: Мистецтво, 1963
- Станішевський Ю. Павло Вірський. К.: Мистецтво, 1962
- Станішевський Ю. Розквіт українського балету. К.: Знання, 1961
- Станішевський Ю. Хореографічне мистецтво України. К.: Рад. Школа, 1969
- Станішевський Ю. Танцювальне мистецтво України. К.: Знання, 1967
- Станішевський Ю. Українські балерини. К.: Молодь, 1969
- Станішевський Ю. Український балетний театр. К.: Муз. Україна, 1975
- Станішевський Ю. Історія українського радянського балетного театру. К.: Наук, думка, 1970
- Станішевський Ю. Балетний театр Радянської України. К.: Муз. Україна, 1986

- Станішевський Ю. Балет столичної опери. К.: Муз. Україна, 1999
- Суріц Є. Хореографічне мистецтво 20-х років. М: Мистецтво, 1979
- Туркевич В. Український балет в персоналіях. К.: Інтеграл, 1998

Допоміжна.

- Кухта С. Маловідома знаменитість. К.: Укр. к-ра, №10, 1991
- Стасько Б. Хореограф, мис.-во Івано- Франківщини. Їв.-Фр.: Лілея НВ, 2004
- Стасько Б., Митці народної хореографії Ів.-Фр.: ВАВ ЦІТ ПУ, Марусик Н.
- Прикарпаття. 2009
- Ульяновська С. Українська культура. К.: Либідь, 1993